

De visie van Jan van Grunsvan, beeldend kunstenaar en hoofddocent aan de Hogeschool voor de kunsten Arnhem, afdeling OK5/Beeldende kunst en de publieke ruimte

Omdat zo langzamerhand iedereen zich met 'kunst in de openbare ruimte' lijkt bezig te houden, is de vraag gerechtvaardigd of er zoiets bestaat als een gemeenschappelijke grond van waaruit het containerbegrip 'kunst in de openbare ruimte' kan worden begrepen. Het probleem begint bij de vaststelling, dat de klassieke betekenis van openbare ruimte als vertegenwoordiging van 'het gemeenschappelijke', zonder meer heeft opgehouden te bestaan. Het ruiterstandbeeld van Marcus Aurelius als uitdrukking van de keizerlijke macht in het oude Rome, de wanhoop die Zadkine symboliseerde in het herdenkingsbeeld voor het gebombardeerde Rotterdam: we kennen de vorm, maar de vorm is niet van deze tijd. De representatieve waarde en iconografie van de openbare ruimte heeft plaatsgemaakt voor wat we als transitie-ruimte zijn gaan ervaren: de straat is van de passant die altijd in beweging is. En ook het strikte (juridische) onderscheid tussen het private en publieke domein van waaruit de openbare ruimte historisch kon worden gedefinieerd, is in de moderne stedelijke omgeving uiterst diffuus geworden.

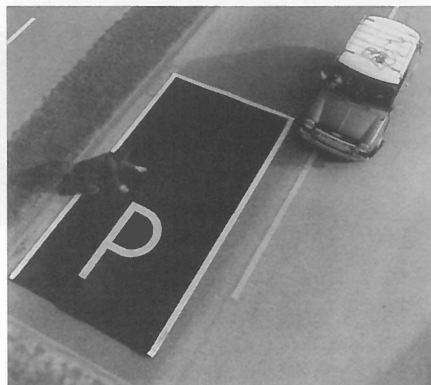
Op formele gronden kunnen we naar mijn idee dus nauwelijks spreken van openbare ruimte. Beoordelen we de kunst op haar waarde voor een gemeenschap, dan wordt het gemeenschappelijke aan kunst in de openbare ruimte ondermijnd door de particuliere en onderling tegenstrijdige belangen en betekenissen die aan die kunst worden opgehangen. Als identiteitsverlenende bijdrage aan een nieuwe Vinex-lokatie, als markering van een verkeersknooppunt, als sfeerverhogend element of sculptuur op een marktplein, als aanvulling op een stads-

Pump up the volume!

Over kunst in de openbare ruimte

collectie of het individuele curriculum van de beeldend kunstenaar of tentoonstellingscurator; in de praktijk spelen meer motieven een rol dan alleen de drijfveer om kunst in de openbare ruimte als een gemeenschapsdaad tot uitdrukking te brengen.

Hoe moeizaam het ook is om het 'gemeenschappelijke' binnen het 'openbare' te duiden, toch ben ik geneigd te denken: het gemeenschappelijke van de openbare ruimte rechtvaardigt zich aan de hand van hen die er gebruik van maken. Het individu

Parking Carpet, 1991.

heeft behoefte aan een ruimte waar hij de ander kan ontmoeten of waar hij een gemeenschappelijk belang met de ander kan delen: de openbare ruimte als platform voor interactie.

Wat betekent dat voor de beeldende kunst, wie zijn die gebruikers en wat willen ze? En dan kom ik op een nieuwe vaststelling (en prognose): de huidige tendens, waarbij sprake is van een verregaande toeëigening van de publieke ruimte door individuen en private partijen, zal alleen nog maar toenemen. We gaan een situatie tegemoet van een breed scala aan individuele activiteiten en initiatieven, die elk op eigen wijze vorm en betekenis aan de publieke ruimte gaan geven. Er zal een activiteitenstroom ontstaan puur op grond van persoonlijk initiatief en niet volgens een opgelegde methode of procedure: niet *top-down* maar *bottom-up*. Nieuwe en nog ongedachte

gebruikstypen zijn daarvan het logische gevolg. Van de publieke ruimte wordt dan wél gevraagd zo elastisch en rekbaar te zijn, dat zij aan deze veelheid van aanspraken tegemoet kan komen. Een voorbode van een dergelijke open (dat wil zeggen, niet-hiërarchische) ruimte kunnen we herkennen in het Internet, en dan met name in het zelfregulerende vermogen van de onderlinge relaties van de deelnemers. Internet kan getypeerd worden als een interactieve ruimte met een *one-too-many*-communicatiestructuur, gericht op participatie en uitwisseling. Geprojecteerd op de schaal van een stedelijke omgeving, heeft dit immense gevolgen voor bestaande ontwerp paradigma's.

Een wezenlijk dilemma daarbij is: hoe kan een directieve discipline als planologie of stedenbouw een structuur vastleggen die zich als 'open' naar alle gebruikers gedraagt? Bij het onder ogen willen zien van dit vraagstuk, is voor de beeldende kunst een specifieke rol weggelegd, mits zij in staat is die rol op zich te nemen. Vertrekend vanuit de 'reorganisatie van informatie', de 'reorganisatie van beeld' en een brede expertise als ervaringsdiscipline, kan de beeldende kunst een wezenlijke bijdrage leveren aan de ontginning van een nieuw publiek landschap. Omdat zij programmatisch niet gebonden is, kan de beeldende kunst de bestaande programma's oppompen van de partijen en disciplines, die een significante rol spelen bij het ontwerp en de inrichting van de publieke ruimte. Van daaruit kan zij op een gelijkwaardig niveau met deze disciplines tot uitwisseling komen. Hier en daar zie je de eerste resultaten in die richting. Door reeds in een vroeg stadium te participeren in het planningsproces van de gebouwde omgeving, krijgt de beeldende kunst de gelegenheid niet om object te zijn, maar om te functioneren als dimensie van de stad: werkend aan nieuwe participatiemodellen voor een nieuw publiek landschap, verbonden met wat nu speelt en telkens opnieuw veranderend, met wat zich in de tijd voltrekt.